

ОПТАТИВНА ІНТЕНЦІЯ ЯК СМИСЛОВА ДОМІНАНТА НАРАТИВНИХ СТРУКТУР У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ (на матеріалі повісті „Царівна” Ольги Кобилянської)

Стаття містить аналіз змодельованих наративних структур, що відтворюють оптативні інтенції оповідача-персонажа у повісті „Царівна” О.Кобилянської. Комунікативний намір, що належить до сфери модальних значень оптативності, передає волевиявлення суб'єкта текстової комунікації, його прагнення виконати потенційно бажану дію в пост-мовленнєвому просторі. Синтаксичні засоби увиразнюють оптативну семантику та експлікують реальну, але нездійсненну на момент мовлення (у плані реалізації інтенційної програми) комунікативну ситуацію.

Ключові слова: інтенція, автор, оповідач, наративна структура, оптативність, синтаксис.

Светлана Шабат-Савка

Оптативная интенция как смысловая доминанта нарративных структур в художественном тексте (на материале повести „Царевна” Ольги Кобылянской)

Статья содержит анализ смоделированных нарративных структур, отображающих оптативные интенции повествователя-персонажа в „Царевне” О.Кобылянской. Коммуникативное намерение, принадлежащее сфере модальных значений оптативности, передает волеизъявление субъекта текстовой коммуникации, его стремление исполнить потенциально желаемое действие в постречевом пространстве. Синтаксические средства усиливают выразительность оптативной семантики, эксплицируют реальную, но несбыточную на момент речи (в плане реализации интенциональной программы) коммуникативную ситуацию.

Ключевые слова: интенция, автор, повествователь, нарративная структура, оптативность, синтаксис.

Svitlana Shabat-Savka

Optative Intention as a Content Dominant of Narrative Structures in a Literary Text (based on Olha Kobylyans'ka's story 'Tsarivna')

The article presents the analysis of the modeled narrative structures which reflect optative intentions of the narrator personage in the story 'Tsarivna' by O. Kobylyans'ka. Being a part of optativity modal meanings field, communicative intention conveys the text communication subject's will expression, his determination to perform a potentially desired action in a post-communication activity. Syntactic means add expressivity to optativity semantics and explicate a communicative situation, which is real yet not concurrent (with reference to the intention program realization) with an utterance.

Key words: intention, author, narrator, narrative structure, optativity, syntax.

Упродовж останніх десятиліть спостерігаємо побільшену увагу мовознавців до тексту як найвищої синтаксичної одиниці, визначальними рисами якої виступають формально-граматичні та функціонально-змістові параметри (Т. Радзівська, О. Селіванова, Н. Гуйванюк, А. Мойсієнко, М. Крупа та ін.). На думку Н. Гуйванюк, у сучасному синтаксисі все частіше стає об'єктом дослідження не окреме речення, а дискурсивне висловлення, надфразна єдність чи текст загалом, адже саме в ньому спостерігаємо як універсальні загальномовні та загальнонаціональні особливості, комунікативні й когнітивні вияви, так і власне-авторські риси мовно-естетичного освоєння навколишньої дійсності [8, с. 232]. До головних завдань текстової комунікації Т. Радзівська зараховує вивчення процесу текстотворення, пов'язаного передусім з комунікативною діяльністю суб'єкта, і дослідження лінгвістичних явищ, які спостерігаються при сприйнятті (рецепції) тексту [15, с. 14-17]. На часі, безперечно, й вирішення питань, що перебувають на зрізі двох мовознавчих парадигм, зокрема комунікативної та прагматичної, і головно мають стосунок до глобальних інтенцій тексту й експлікації авторського задуму, текстових стратегій і тактик, до мовної особистості автора, творця конкретного тексту, і тих матеріальних маніфестацій, що віддзеркалюють індивідуально-авторську картину світу, увиразнюють синтаксичних почерк та стиль письменника.

Увесь процес текстової комунікації координується автором, від нього залежить цілісність, смислова вичерпність, жанрова своєрідність та ілюкутивна сила художнього тексту. На думку М. Бахтіна, у кожному висловлюванні, від одноосібної побутової репліки до великих, складних творів науки чи літератури, ми охоплюємо, розуміємо, відчуваємо мовленнєвий задум або мовленнєву волю мовця, яка визначає ціле висловлювання, його обсяг та межі. Мовленнєвий

суб'єкт, автор твору, виявляє свою індивідуальність у стилі, світогляді, у всіх моментах задуму [3, с. 408-409].

Образ автора, як слушно зазначав В. Виноградов, – це індивідуальна словесно-мовленнєва структура, що пронизує лад художнього твору, визначає взаємозв'язок і взаємодію всіх його елементів [4, с. 105]. У кожному тексті, навіть у такому, де немає ні дійових осіб, ні персонажів, завжди присутній образ автора, і авторська модальність розкриває справжнє ество митця, головного суб'єкта текстової комунікації, його ментальність, концептосферу, психологію творчості, безпосереднє сприйняття та розуміння життєвих реалій. Текст, виступаючи „актом авторського самовираження”, відображає „не просто світ, але світ, побачений очима автора” [1, с. 103].

Мета нашого дослідження – окреслити смисловий діапазон категорії оптативності, визначити синтаксичні засоби реалізації оптативних інтенцій у наративних структурах повісті „Царівна” Ольги Кобилянської, буковинської письменниці, в серці якої, за словами Б. Мельничука, вмістилася велика любов і до Буковини, і до всієї України, і до цілого світу [13, с. 12]. Художня спадщина „царівни української літератури”, самотня і немаргінальна, репрезентує її національно-мовний світогляд, філософські та естетичні уподобання. У біографічних рядках „Про себе саму”, адресованих професорові С. Смалю-Стоцькому, О. Кобилянська писала: „Мої особисті переживання відіграють немало роль в моїй писанні” [10, с. 12], що певним чином детермінує стиль письменниці.

Своєрідність письменницького стилю О. Кобилянської полягає в тому, що її твори мають переважно оповідний характер. Головні субстанції текстів – оповідач-автор та оповідач-персонаж – перебувають у нерозривному зв'язку, часто збігаються, подекуди дистанціюються. Письменник формує художній світ твору, а тому образ оповідача-персонажа, його вчинки, думки цілком детерміновані авторським задумом. Це не заперечує думки Н. Мафтин про те, що художній твір – буття, реципіюване через суб'єктивне світовідчуття митця, трансформоване в оцінну систему наратора; це реальність, що постає з частинок певної особи автора, його досвіду фізичного, духовного, діяльного чи споглядального [12, с. 43]. Повість „Царівна” О. Кобилянської репрезентує авторське бачення феміністичної проблематики, розкриває громадянські ідеали та ідейні пошуки освіченої верстви через створення письменницею образу Наталки Веркович, „жінки-інтелігентки, самодостатньої, емансипованої, рівноправної у стосунках з чоловіками, котра прагне такої свободи, аби „бути собі ціллю, для власного духа працювати, як бджола; збагачувати його, збільшати, довести до того, щоб став сяючим, прегарним, хвилюючим, зоріючим у тисячних красках!” (11, с. 134). Погоджуємось з думкою літературознавців у тому, що в образі Н. Веркович „починає визрівати не лише національна самоідентифікація, а й усвідомлення власного, безпосереднього обов'язку перед своїм народом і внутрішньої потреби національної самоповаги та формування відповідного поважаного ставлення з боку інших” [14, с. 205].

У науковому дискурсі наративну структуру розглядають як сюжетно-розповідну форму, композиційний компонент тексту, акт художньої комунікації, стилістичний прийом оповіді, повідомлювані формули, як жанр (В. Шмід, А. Корольова, Н. Мафтин, В. Сірук, І. Денисюк, Г. Сивокінь). Якщо художній текст, на думку В. Сірук, – це певний вибір якоїсь кількості елементів, що впливає на становлення його структури й розкриває художність, то знак як дещо одиничне є змодельованою субстанцією [16]. Наративну структуру можна вважати змодельованою субстанцією, знаком у цілісному художньому тексті, низкою висловлень, що реалізують авторські інтенції, ілюкутивну мету, розвивають певну комунікативну стратегію. Тематична палітра наративів надзвичайно різнопланова: сюжетні розповіді про особисте життя персонажів, цікаві випадки з їхнього життя, різноманітні історії, курйозні події тощо. Ми розглядаємо тільки ті наративні конструкції, які виражають *оптативні настанови* оповідача-персонажа.

Інтенціональна структура оптативних висловлень передбачає експлікацію мовленнєвих намірів, пов'язаних з бажаністю дії чи стану. Оптатив, як слушно зазначає Л. Умрихіна, – суб'єктивно-модальне значення, суттю якого є уявлювана (ірреальна) ситуація, вірогідність реалізації якої не визначена, однак така реалізація могла б задовольнити потреби мовця, а відтак є бажаною для нього [19]. Речення зі значенням бажання „передбачає емоційно-вольове спрямування до того, щоб що-небудь було виконано” [17, с. 4]. Отже, комунікативний намір, що належить до сфери

модальних значень оптативності, передає волевиявлення суб'єкта текстової комунікації, його прагнення виконати потенційно бажану дію в постмовленнєвому просторі.

Оптативність як самостійний тип ірреальної модальності, що перебуває у тісній взаємодії із категорією суб'єктивності, волевиявленням мовця, гіпотетичністю ситуації, була предметом багатьох лінгвістичних студій (О. Шахматов, О. Алтабаєва, Т. Распопова, Л. Умрихіна, С. Скомаровська та ін.). Однак і досі не визначено її лінгвістичного статусу, обсягу модальних значень, не з'ясовано особливостей функціонування в комунікативному акті. Спостерігаємо й термінологічну неусталеність понять „оптативність / бажальність”, „оптативні / бажальні речення тощо.

З-поміж засобів вираження оптативності у граматичних посібниках визначено окремий комунікативний тип – **оптативні речення**, які належать до непитальних висловлень поряд із розповідними та спонукальними (І. Слинько, Н. Гуйванюк, М. Кобилянська, І. Вихованець, К. Городенська, М. Каранська, К. Шульжук та ін.). Так, як зауважує А. Грищенко, оптативне речення (від лат. *optativus* – бажаний) – це *модальний різновид речення*, комунікативне завдання якого полягає у вираженні суб'єктом мовлення бажання, щоб відповідна дія реалізувалася, стала фактом дійсності [7, с. 439].

Бажання як модальне значення тісно пов'язане з категорією модальності, з дієслівною парадигмою, в якій окрему позицію визначено для бажального способу. І. Вихованець і К. Городенська зазначають, що бажальний спосіб виражає волевиявлення мовця про бажану дію або бажаний процес чи стан, але він не спрямовує його до співрозмовника чи співрозмовників, щоб вони виконали цю дію чи реалізували потрібний стан. Мовець не спонукає когось виконати бажану для нього дію, а лише повідомляє про неї собі або іншим особам [5, с. 262].

Наративний світ повісті „Царівна” О. Кобилянської рясніє оптативними інтенціями, вони виступають його смисловими домінантами. Бажальність – це концептосфера Н. Веркович, її буття переповнює прагнення дочекатися „полудня”: *хочу здійятися почерез усі перепони, усі труди, почерез увесь бруд життя, хочу летіти, дібратися до щастя, до „полудня”...* (11, с. 80). За влучним твердженням Л. Починок, головними рисами художнього типу-моделі героїнь О. Кобилянської є *прагнення до свободи, жадання незалежності, стремління до духовних висот* [14, с. 204]. Власне, такі смислові домінанти, як: бажання, прагнення, жадання, стремління – формують функціонально-семантичне поле оптативності.

З-поміж синтаксичних засобів реалізації оптативних інтенцій у мовостилі О. Кобилянської виділяємо насамперед конструкції, що виражають семантику бажальної модальності, репрезентовану предикатом *хотіти* у формі індикатива, напр.: *Мені не ладиться до радісних свят, але до бою, до гіркого, бурхливого бою. Та нехай! Я не піддамся, я хочу бути щасливою* (11, с. 132). *Мені осталися лише книжки по його від'їзді. Читаю дуже багато. Хочу станути духово на рівнім степені з ним* (11, с. 80). Такі синтаксичні побудови, що містять у формі розповідного речення інформацію суб'єкта мовлення про бажаність певної дії, вважаємо ядреними, центральними для вербалізації оптативного значення. Комунікативний намір реалізується експліцитно, без будь-яких додаткових конотацій.

Оптативна інтенція знаходить реалізацію і у складнопідрядному реченні з'ясувального типу. Головна частина виражає бажання мовця, зреалізоване першою особою однини дійсного способу, а підрядна – містить зміст цього бажання, здійснення якого можливе чи неможливе, пор.: *Хочу, щоб не хилився до мене* (11, с. 80). Окремі мовознавці (І. Слинько, Н. Гуйванюк, М. Кобилянська, К. Городенська, С. Скомаровська) такі конструкції називають реченнями з модальним значенням бажаності, висловленнями, що передають з'ясувально-цільову семантику.

У повісті „Царівна” оптативні інтенції вербалізують синтаксичні конструкції з безособовими дієсловами (хочеться, бажається, жадається тощо) + інфінітив, як-от: *Мені хотілося нині конче докінчити першу частину* (11, с. 36). *А хочеться оповісти, пояснити, як все в думці складається, до чого дійшла, чого би рада; як в душі не раз мов сонце зійде...ні, як в ній мов мелодія укладається...В серці так і заворушиться щось сильне, сміле. І я забуду все довкола себе* (11, с. 35).

Функціонально-семантичне поле оптативності формують найбільш уживані дієслова, окрім **хотіти**, це і **бажати, воліти, жадати, прагнути** тощо. *Навкруги тихо, урочисто, саме так, якби все на час задержало віддих і ждало на щось святе. В таких хвилях молюся. Не словами, а серцем, душею молюся. **Бажую**, щоби існуюча краса наповнила і моє серце, щоби стало чисте, прозоре,*

мов та імла, що десь-не-десь звисає ще над деревами! (11, с. 129). *О, я прагну чогось вищого! Те, чим я живу, не задовольняє мене* (11, с. 79).

Нам імпонує позиція окремих мовознавців (Н. Шведової, О. Алтабаєвої, Н. Орлової), котрі до сфери оптативної семантики зараховують висловлення з предикатом **мріяти**, пор.: *Я часом мрію об тім, як би я була раз на великім прегарнім балу, де все блистіло би, красувалось різними барвами, якоюсь чародійною красою, де товариство було би саме пишне, вибране, якісь прегарні жєнщини й мужчини в різних строях.*

Поміж ними всіма – я.

Лише на кілька хвилин.

Прекрасно вбрана, в строю, властивім лише моїй істоті, красна, мов сонце. Я не бажала би сліпити своєю красою – о ні! – я хотіла би лише бути красою: прояснитись нею... Я не хотіла би, щоби за мною сягнуло нараз сто рук, зрозумілись на мені всі. Ні, лише один нехай би відгадав мене, мов ту загадку (11, с. 39). Як бачимо, наративні побудови увиразнюють оптативні інтенції наратора, його прагнення перебувають у смисловому діапазоні оптативності. Спонукальна частка *нехай*, імперативна за своїми значенневими відтінками, скеровує бажальну модальність у бік реалізації некатегоричних, експресивних (*нехай би*) відношень.

Оптативна настанова наративних структур яскраво виявляється через використання оповідачем висловлень з кон'юнктивом, речень, предикат яких виражений формою умовного способу, напр.: *Я хотіла би чогось ...не знаю ясно, чого...що мене вдоволяло би або що мене зробило би сильною, могутюю!.. Я поринула би у щось цілою душею, так як тепер потопав у кожній дрібній роботі цілою душею...Ах! Я хотіла би чогось!* (11, с. 28). *Я рада би приглянутися кожній речі до дна, я бажала би про все ясно думати, на все ясно дивитися, – адже кожда проява має свої причини й наслідки, все підлягає строгим законам, лише ми не дуже на це зважаємо* (11, с. 21). Зазначимо, модальна рамка таких оптативних речень має чітко виражений емоційно-експресивний та оцінний характер: суб'єкт комунікації вибудовує внутрішню програму мовлення, висловлює те, чого він хоче, бажає у світі, відмінному від реального.

Частка **би** увиразнює оптативну семантику і у той самий час створює певну гіпотетичність ситуації, пор.: *В моїм умі товпились чудні думки, змагалися різні голоси, а проміж них виринав він раз по раз, говорячи, що обставини творять з чоловіка то, чим він є. Я би вірила йому; ах, я би вірила йому!..* (11, с. 62). *Я страшно хочу жити! Я пила би це життя!* (11, с. 28). Оповідач-персонаж використовує моделі *Я би вірила ...* і под. для передавання комунікативного наміру – повідомити про бажаність потенційної дії для суб'єкта. Якщо порівняти висловлення з предикатом хотіти, бажати у формі індикатива й оптативи, присудок яких виражений кон'юнктивом, то останні відзначаються більшою експресивністю, стилістичною виразністю, сигналізують про відповідний психоемоційний стан адресанта. Значна кількість у наративах окличних речень, апосіопез (незакінчених висловлень) віддзеркалює різноманітні почуття, емоційні зсуви, що виникають в оповідача під час роздумів, розмірковувань.

Функціонально-семантичне поле оптативності формують не тільки стверджувальні оптативні висловлення, але й заперечні, що цілком логічно, зважаючи на те, що все у світі складається з протилежностей, побудоване на контрасті. *Не хочу, не хотіла б, не бажав* – це своєрідні моделі, що реалізують бажання мовця і виникають у відповідних комунікативних ситуаціях, напр.: *Я не хотіла, щоби мені аж мужчина надав смисл і значення* (11, с. 35). *Такого щастя я не хочу. Я не хотіла б, щоби саме посередині життя „зайшов”, як сонце, але щоби був мені до кінця життя світочем, і саме від тієї хвили, в котрій ми подали би собі руки назавсідди. Не хотіла би, щоби любов завмерла тоді, коли, противно, повинна би міцніти* (11, с. 136).

У деяких наративних структурах на семантику оптативності нашаровуються додаткові конотативні смисли, приміром, бажання як мета, ціль, ствердження, спонукування, напр.: *О, я не дамся, я буду пильно працювати над собою, щоби злетіти високо-високо! Так високо, щоби їх голоси не доходили до моєї висоти, а руки їх щоб не дотикали мене* (11, с. 35). *Передусім бути собі ціллю й обробляти самого себе, з дня на день, з року до року. ... Щоб не осталося дисгармонії ані для ока, ані для серця, для жодного зі змислів. Щоби жадоба за красою утихомирлася. ... Боротися за щось найвище, сягаюче далеко поза буденне щастя... Такий мій ідеал* (11, с. 134).

Семантику оптативності реалізують контексти, в яких оповідач використовує синонімічні до слів хотіти, бажати прикметникові лексеми **жадна**, **рада**, девербативи – **жадоба**, **намір**, **охота**

тощо, як-от: *Моя натура, ціла моя вдача такі жадні якоїсь – як би то сказати? – тонкої коректності, якогось ніжного чувства... любові...* (11, с. 33). Ситуацію нетерпеливого бажання передає синтаксична модель на зразок: *Коби лише скорше, скорше, коби лише борше забратися звідси, діждатися „полудня”* (11, с. 75), що загалом створює емоційно-експресивне тло художнього тексту. Подекуди лише інтонаційно наратор висловлює свої бажання та прагнення, які експлікують відповідні інтенції лише в контексті, напр.: *Десь далеко передо мною полудневий край. Я ще дитиною чула щось раз про його красу. Він ясний, золотавий, мов те сонце; манить зеленими пальмами, блакитним склепінням... Я би злетіла туди!..* (11, с. 38). Слушно з цього приводу зауважує О. Алтабаєва: до оптативів варто зараховувати будь-яке висловлення, в якому оптативне значення реалізує ядерний компонент „я хочу”, „я бажаю”, виражений експліцитно чи імпліцитно [2, с. 30-31].

Наративні структури, монологічні за своєю суттю, передають оптативні інтенції у вигляді розмірковувань, як-от: *Бувши дитиною, я бажала летіти через море в полудневі краї, котрих красу уявляла собі моя фантазія в тисячних барвах. А вирісши, я бажала, щоб ми стали інтелігентним народом, свободним, непоборимим в своїй моральній силі, щоб дійшли також до „полудня”* (11, с. 277); роздумів про окремі життєві реалії, осіб, напр.: *Я хотіла би його бачити великим, значним. Великим – із характеру, або значним – із праці для народу свого!* (11, с. 135). *Я його вже два дні не бачила. А нині так хотіла його побачити!* (11, с. 49); внутрішніх переживань, пор.: *Нехай діється, що хоче, але життя свого не запропащу. Я хочу жити, але не так, щоб лише по світу волочитися!* (11, с. 131).

Змодельовані наративні структури, що вербалізують оптативні інтенції, наскрізь метафоричні, глибоко афористичні та інтелектуальні. Вустами Наталки Верковичівни промовляє автор, у кожному слові, синтаксичній конструкції ми відчуваємо її, авторову, залюбленість у прекрасне – в людину, природу, рідну землю, пор.: *Я хотіла би нинішній вид буковинських гір задержати навіки в пам'яті... Я мов олицетворний сум. Боєм прорита душа проливає сльози, а очі, сухі, широко отворені, їли би той вид, що бачать. Я понесла би її, куди б і не знайшла, оцю батьківщину мою, гори мої, смерекові великани мої, їх красу і силу та могутню поезію їх* (11, с. 156-157). Автор, „розвиваючи чи доповнюючи себе в героєві твору, здійснює свою біографічну функцію, водночас визначаючи і наратора, і спосіб нарації, ту специфічну, функціональну лише в тексті „інкарнацію духу вислову”, що становить основу художнього твору, його „плазму”, з якої народжується нова реальність” [12, с. 43].

Наратор у художньому тексті – це передусім культурно-історична постать, „національно-культурний прототип носія певної мови” [6, с. 65]. За мовостилем оповідача простежуємо важливу інформацію насамперед про мовну особистість автора. Так, Ю. Караулов визначає структуру мовної особистості за трьома рівнями: *вербально-семантичним* (семантикон), який відображає ступінь володіння мовою і представлений окремими словами, стандартними словосполученнями, простими фразами; *когнітивним* (тезаурус), який відображає картину світу у вигляді понять, ідей, концептів; *мотиваційним* (прагматикон), який визначає цілі, мотиви, інтереси, настанови, інтенціональність [9, с. 5].

Мова повісті „Царівна” багата, колоритна, інтелектуальна, слугує „яскравим зразком тієї літературної мови, якою у своєму щоденно-побутовому та офіційному спілкуванні послуговувалася західноукраїнська інтелігенція кінця ХІХ – початку ХХ ст.” [18, с. 192]. Суб'єкт текстової комунікації має надзвичайно багатий мовний досвід, експресія та метафорика домінують у нараціях Н. Веркович, пор.: *Я віддалася тепер цілком писанню однієї довшої повісті... Хочу поринати у праці тій, купатися в ній і пити з неї, мов з тої золотой чаші, щастя та цілковите задоволення. Так, в ній хочу розцвітися, мов та рожса ...* (11, с. 209).

Власне-авторська нарація з емоційно-оцінними судженнями, зваженими висновками з'являється тоді, коли Наталка закінчує писати свій щоденник (композиційно повість „Царівна” побудована у вигляді щоденника): *Тут кінчиться Наталчин дневник* (11, с. 249). Автор-оповідач коментує події, що відбуваються з персонажем, допомагає розкрити його душевний світ, водночас апелює до психоемоційних переживань адресата, керує читацькою увагою, з'являється займенникове слово *вона*, як-от: *Життя, яким вона жила досі, було якесь незріле. Було нап'ятоване клеймом якоїсь недостатчі й рабства і було впливом брудних обставин. Але вона знає, що можна жити інакше...ту іншу будучність хоче вона собі виробити працею. Їй осталася лише праця, і вона припала до неї цілою душею...* (11, с. 290).

Оптитивна інтенція у повісті „Царівна” О. Кобилянської детермінує комунікативну стратегію всього художнього тексту, виступає текстотвірний елементом. Оповідач-персонаж мріє про „полудне” для свого народу: *Коби лише скорше, скорше, коби лише борше забратися звідси, діждатися „полудня”* (11, с. 75). Все у текстовій канві повісті працює для того, щоб бажання суб’єкта, висловлене, спроектоване в комунікативному акті оповіді, стало реальним і результативним. За допомогою комунікативних тактик, ходів, позалінгвальних чинників автор наближає свого персонажа до того, чого він прагнув, чого хотів. Інтенція як особливий стан свідомості, за М. Братманом, не зникає до моменту її реалізації, зреалізована інтенція – це завжди стимул для породження нової [20]. Оповідач-персонаж досягнула своєї мети: – *Вуєчку, – обізвалася по якійсь хвилині, – в мене настало „полудне”. Воно настане і для нашого народу, не правда ж? Я вірю в це, як вірю в силу волі, і я неказанно горда за тих, що ступили на дорогу, котра веде до сього полудня, а удари ворогів чи недолі зносять з усміхом на устах* (11, с. 300). А далі маємо авторську оцінну реакцію, як-от: „*Полудне, – задзвеніло щось в ній, – полудне...*” *І чому ж би ні? Вона не бажала ніколи чогось неможливого, не жаждала чогось такого ані від людей, ані від обставин. Вона й не хотіла милостині від долі... Вона чулася такою сильною і здатною до життя, що, здавалося, для неї не існувало нічого, чого не могла би побороти!* (11, с. 258).

Отже, нарративна структура як змодельована субстанція у цілісному тексті, завершеному письменницькому витворі, виступає одним із способів художньої репрезентації авторських інтенцій, проявом його мовленнєвої волі. У повісті „Царівна” О. Кобилянської наратором здебільшого виступає оповідач-персонаж – Наталка Веркович, в уста якої автор вкладає свої ідейні пошуки, сподівання та ідеали. Оптитивна інтенція, яку ми витлумачуємо як волевиявлення суб’єкта текстової комунікації, його прагнення виконати потенційно бажану дію в постмовленнєвому просторі, виступає смисловою домінантою, текстотвірним елементом нарративних структур у повісті „Царівна” О. Кобилянської. Комунікативний намір оповідача-персонажа, що належить до сфери модальних значень оптитивності, відтворюють синтаксичні конструкції, які увиразнюють оптитивну семантику та експлікують реальну комунікативну ситуацію, релевантну для часопростору художнього тексту.

Література

1. Агафонова А. Синтаксична організація тексту як засіб творення авторської модальності / А.Агафонова // Науковий вісник Чернівецького національного університету : зб.наук.пр. [наук.ред. Б.І.Бунчук]. — Ч., 2009. — Вип. 475 — 477 : Слов’янська філологія. — С. 102 — 108.
2. Алтабаева Е.В. К вопросу о языковом статусе оптитивности / Е.В.Алтабаева // Проблемы современного синтаксиса: теория и практика. — М., 2002. — С. 28 — 31.
3. Бахтін М. Висловлювання як одиниця мовленнєвого спілкування / М.Бахтін // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. [за ред. Марії Зубрицької]. — Львів : Літопис, 2001. — С. 406 — 415.
4. Виноградов В.В. О теории художественной речи / В.В.Виноградов. — М. : Высш.шк., 1971. — 239 с.
5. Вихованець І.Р. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматика укр. мови / І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська [за ред. І. Вихованця]. — К.: „Пулсари”, 2004. — 400 с.
6. Воркачев С.Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт : становление антропоцентрической парадигмы в языкознании / С.Г.Воркачев // Филологические науки. — 2001. — №1. — С. 64 — 72.
7. Грищенко А. Оптитивне речення / А.Грищенко // Українська мова: [енциклопедія]. — К.: „Укр.енцикл.”, 2000. — С. 406.
8. Гуйванюк Н. Речення переповідної модальності у мові творів Ольги Кобилянської / Н.Гуйванюк // Науковий вісник Чернівецького національного університету : зб.наук.пр. [наук.ред. Б.І.Бунчук]. — Ч. : Книги — ХХІ, 2004. — Вип. 216 — 217 : Слов’янська філологія. — С. 232 — 239.
9. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Ю.Н. Караулов. — М. : Едиториал УРСС, 2003. — 263 с.
10. Кобилянська О. Про себе саму (автобіографія в листах до проф. д-ра Степана Смаль-Стоцького) / О. Кобилянська // Українське слово : [хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст.]. — Книга четверта. — К. : Рось, 1995. — С. 16 — 25.
11. Кобилянська О.Ю. Твори : В 2-х т. / О.Кобилянська. — Т.1. [упоряд., перед. і приміт. Ф.П. Погребенника]. — К. : Дніпро, 1983. — 495 с.
12. Мартин Н. Становлення нарративної стратегії української новелістики / Н. Мафтин // Слово і час. — 2003. — №12. — С. 42 — 49.

13. Мельничук Б. Серце, що вмістило Буковину й світ / Б.Мельничук // Науковий вісник Чернівецького університету : зб.наук.пр. [наук.ред. Б.І. Бунчук]. — Ч. : Книги — XXI, 2004. — Вип. 216 — 217 : Слов'янська філологія. — С. 7 — 12.
14. Починок Л. Характеротип у прозі Ольги Кобилянської: творення і становлення / Л.Починок // Науковий вісник Чернівецького національного університету : зб.наук.пр. [наук.ред. Б.І.Бунчук]. — Ч., 2008. — Вип. 394 — 398 : Слов'янська філологія. — С. 202 — 207.
15. Радзівська Т.В. Деякі питання текстової комунікації: до постановки питання / Т.В.Радзівська // Мовознавство. — 1992. — №2. — С. 14 — 20.
16. Сірук В.Г. Наративні структури в українській новелістиці 80-90-х років XX ст. (типологія та внутрішньотекстові моделі): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец.10.02.06 / В.Г. Сірук. — К., 2003. — 20 с.
17. Скомаровська С.В. Вербалізація бажальної модальності в українській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 „Українська мова” / С.В.Скомаровська. — К., 2010. — 20 с.
18. Ткач Л., Черкез І. Ольга Кобилянська і західноукраїнський варіант літературної мови (за матеріалами листування письменниці) / Л. Ткач, І. Черкез // Науковий вісник Чернівецького національного університету : зб.наук.пр. [наук.ред. Б.І. Бунчук]. — Ч. : Книги — XXI, 2004. — Вип. 216 — 217 : Слов'янська філологія. — С. 179 — 195.
19. Умрихіна Л.В. Семантика опатива та засоби його вираження в сучасній українській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 „Українська мова” / Л.В. Умрихіна. — Х., 2007. — 20 с.
20. Bratman M. Intention, Plans and Practical Reasoning / M. Bratman. — Cambridge, MA : Harvard University Press, 1987. — 212 p.